

ПРАВОСВІДОМІСТЬ ТА ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

На становлення соціально орієнтованої ринкової економіки все більш вагомий вплив справляє “людський фактор” - рівень правосвідомості рушійної сили цього процесу, тобто соціальної групи підприємців, що формується зараз. Від їх особистих якостей та рис - як ділових, так і світоглядних, моральних - залежить виконання задач, що були поставлені, і досягнення намічених цілей. Суспільству і державі далеко не байдуже, що уявляє із себе новоявлений авангард реформування економіки.

Роль правової свідомості у механізмі регулювання суспільних (у тому числі підприємницьких) відносин, зміцненні законності загальновідома. Правова свідомість виникає у процесі діяльності людей та у ній знаходить свій прояв. В результаті практичної реалізації функцій правосвідомості у індивіда та спільноти на підставі правової орієнтації формується реакція поведінки у вигляді поведінки правомірної чи неправомірної.

Також відомо, що правосвідомість здатна відбивати та оцінювати стан правової дійсності, розроблювати уявлення по її покращанню, тобто слугувати міцним творчим фактором удосконалення держави та суспільства.

Може слугувати, але не слугує. Правова дійсність теперішнього етапу є такою, що реакція поведінки підприємця виявляється практично запрограмованою на неправомірну поведінку. Суперечливий досвід останніх років розвитку підприємництва в країні переконливо свідчить про постійний ріст правопорушень та злочинів у господарській сфері. Правове регулювання статусу господарюючих суб’єктів не можна визнати задовільним у жодній сфері їх діяльності. Прогалини, недоліки, суперечності у чинному законодавстві створюють умови та передумови для протиправної поведінки, підштовхують на використання огріхів публічного регулювання у вузькокорисливих приватних інтересах. Більш того, саме виживання господарюючих суб’єктів сьогодні знаходиться у прямій залежності від того, наскільки вдало та безкарно вони “зможуть” порушувати чинне законодавство. У протилежному випадку їх виживання стане неможливим. Це вже не окремі господарські правопорушення або злочини. Сформувалася паралельна кримінально-тіньова система, яка витісняє нормальний господарський обіг.

Що це - хвороба росту? Або існують якісь більш серйозні причини?

У теперішній ситуації стає все більш очевидним, що правова культура сучасного етапу більшою мірою визначається таким її елементом, як правотворчість. Процеси дезорганізації, які все більше і більше поглиблюються, процеси тінізації та криміналізації економіки значною мірою обумовлені запровадженням на практиці доктрини невтручання держави у економіку та складової частини цієї доктрини - так званого цивілістичного або “приватно-правового” підходу у законодавстві.

Правова культура офіційної правотворчості у багатьох своїх рисах визначається тим, наскільки втілені у нормативних актах норми права є адекватними реаліям життя, а також здатністю законодавця передбачити соціальні наслідки того чи іншого закону. Для людей, що займаються правотворчістю, правосвідомість - найважливіший елемент Правової культури - є безпосереднім джерелом права. Законодавець, за відомим висловлюванням Гегеля, має уловлювати дух своєї епохи.

Сьогодні, на восьмому році існування незалежної української держави, на жаль, можна констатувати, що право не повною мірою виконує об’єктивно властиву йому роль нормативного регулятора суспільних відносин. “Відхід” держави від управління економікою, “дерегуляція” останньої призвели до підприємницькі, відносини до хаосу, у якому різноспрямовані приватні інтереси, як виявилось, у своїй сукупності не досягають інтересу публічного.

Спроби вольовими методами “підігнати” економічний розвиток під задалегідь складені схеми, зовні іноді дуже принадні, у остаточному підсумку закінчуються значними провалами, що і відбулося в Україні під час скороспінної лібералізації економіки.

Отже, ми маємо - систему кримінально-гнівового “ділового права”, яка складається, за оцінками фахівців, десь на 2% з офіційних ринкових законів, а на 80% - зі спровокованих ними неписаних правил, розроблених діловими людьми як кримінальної, так і некримінальної спрямованості. Останні змушені співробітничати з корумпованим владним “дахом” з одного боку, та з мафіозними структурами, з іншого.

“Замішене” на беззаконні та грабіжницькі приватне підприємництво - результат володарювання у правовому регулюванні економіки “приватно-правової” концепції. Під приводом захисту підприємництва і комерційної таємниці держава втратила важелі управління, що надало процесу капіталізації стихійний характер, призвело до формування не обіцяної цивілізованої економіки, а грабіжницького капіталізму.

Підприємництво як засіб господарювання у західних країнах формувалося сторіччями. Причому законодавча база постійно удосконалювалася, накопичуючи позитивний досвід у цій сфері людської діяльності, де далеко не останнє місце займав досвід державного

регулювання економіки у соціалістичних країнах. Роль держави за цей час сутнісно трансформувалася: від повного невтручання до економіки до прямого державного впливу на економічні процеси. Соціалізм, так би мовити, сформувався у капіталістичних країнах, які успішно скористалися перевагами державного регулювання ринкової економіки.

Отже, можна зробити наступні висновки.

Однією з найважливіших задач перехідного періоду є відновлення законності та правопорядку, втраченого контролю держави за ситуацією у суспільстві, боротьба з корупцією та злочинністю.

Для підтримки чесного підприємництва, запобігання криміналізації економіки, забезпечення господарського порядку необхідно негайне прийняття Господарського (Комерційного) кодексу. Протягом кількох років його прийняттю влаштовуються штучні перешкоди, і це є характеристикою правосвідомості наших верховних правотворців. Така ситуація виглядає не інакше, як результатом лоббіювання інтересів індивідів та спільнот, зацікавлених у збереженні хаосу в економіці.

Прийняття Господарського (Комерційного) кодексу дозволить почати налагодження публічно-правового регулювання, яке сприятиме виходу економіки з тіні, викоріненню умов її подальшої криміналізації, вилученню причин та передумов поглиблення суспільно-небезпечних тенденцій у правосвідомості підприємців.